

4. Барсукова С. Ю. Неформальная экономика и сетевая организация пространства в России / С. Ю. Барсукова // Мир России. – 2000. – Т. 9. – № 1. – С. 52–68.

5. Предборський В. А. Теорія тіньової економіки в умовах трансформаційних процесів / В. А. Предборський. – К. : Задруга, 2014. – 400 с.

6. Туган–Барановський М. І. Політична економія / М. І. Туган–Барановський. – К. : «Наукова думка», 1994. – 263 с.

7. Олейник А. Н. Тюремная субкультура в России: от повседневной жизни до государственной власти / А. Н. Олейник. – М. : ИНФРА–М, 2001. – 418 с.

8. Наследие империй и будущее России / Под ред. А. И. Миллера. – М. : Фонд «Либеральная миссия», Новое литер. обозрение, 2008. – 528 с.

9. Окара А. Усе в нас виїде! / А. Окара // Дзеркало тижня. – 2005 (5 лют.). – С. 4.

10. Свідзинський А. В. Синергетична концепція культури / А. В. Свідзинський. – Луцьк, 2008. – 695 с.

11. Економічна історія України: історико–економічне дослідження: у 2 т. / Т. А. Балабушевич, В. Д., Баран, В. К. Баран та ін. / НАН України. – К. : Ніка–Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.

УДК 336.71.001.5

*О.Б. ЖИХОР,
д.е.н., професор, професор кафедри економіки та маркетингу
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»;*

*О.В. БІЛЬСЬКА,
к.е.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін і адміністрування
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ;*

*Д.О. МЕДВЕДЄВ,
магістрант Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова*

*А.О. ПОПОВ,
магістрант Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова*

Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банківської системи

Розглянуто сутність поняття «фінансова стійкість банківської системи», та чинники, що її визначають. Досліджено сучасні методичні підходи оцінювання фінансової стійкості банківської системи, визначено їх переваги та недоліки, обґрунтовано ефективність їх застосування в умовах сьогодення. Окреслено перспективи подальших досліджень в умовах економічної та політичної нестабільності.

Ключові слова: фінансова стійкість банківської системи, оцінювання, чинники, індикатори фінансової стабільності, банківська система.

*Е.Б. ЖИХОР,
д.э.н, профессор, профессор, кафедры экономики и маркетинга
Национального аэрокосмического университета имени Н.Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт»;*

*О.В. БИЛЬСКАЯ,
к.э.н., доцент, доцент кафедры общеправовых дисциплин и администрирования
Днепропетровского государственного университета внутренних дел*

*Д.О. МЕДВЕДЕВ,
магистрант Харьковского национального университета городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

*А.О. ПОПОВ,
магистрант Харьковского национального университета городского хозяйства имени А.Н. Бекетова*

Методические подходы к оценке финансовой устойчивости банковской системы

Рассмотрены сущность понятия «финансовая устойчивость банковской системы», и факторы, ее определяющие. Исследованы современные методические подходы оценки финансовой устойчивости банковской системы, определены их преимущества и недостатки, обоснована эффективность их применения в современных условиях. Определены перспективы дальнейших исследований в условиях экономической и политической нестабильности.

Ключевые слова: финансовая устойчивость банковской системы, оценка, факторы, индикаторы финансовой стабильности, банковская система.

O. ZHYKHOR,
Doctor of Science (Economics), Professor, Professor of Chair of Economics and Marketing
N.E. Zhukovsky National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

O. BILSKA,
PhD in Economic, Associate Professor,
Associate Professor of Chair of grammar—legal disciplinary and administrative
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

A. POPOV,
undergraduate of the O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
D. MEDVEDEV,
undergraduate of the O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Methodical approaches to assessing the financial stability of the banking system

The essence of the concept of «financial stability of the banking system», and the factors that determine it are considered. The modern methodical approaches to assessing the financial stability of the banking system are studied, their advantages and disadvantages are determined, and the effectiveness of their application in today's conditions is justified. The prospects of further research in the conditions of economic and political instability are determined.

Key words: financial stability of the banking system, appraisal, factors, indicators of financial stability, banking system.

Постановка проблеми. Необхідність даного дослідження, продиктована важким становищем банків в умовах світової фінансово-економічної кризи і не вирішеними остаточно теоретичними і прикладними проблемами, пов'язаними з формалізацією сутності стійкості банківської системи. Ці питання зумовлюють потребу у дослідженні теоретичних аспектів оцінювання фінансової стійкості банківської системи та розроблення рекомендацій щодо їх практичного використання, а саме вивчення сутності поняття «фінансова стійкість банківської системи»; чинників, що її визначають; сучасних методичних підходів оцінювання фінансової стійкості банківської системи, визначення їх переваг та недоліків, що в кінцевому випадку забезпечать ефективне функціонування банківської системи держави в умовах економічної та політичної нестабільності в Україні.

Незважаючи на актуальність даної проблематики, полеміка, яку впродовж тривалого часу ведуть економісти-науковці засвідчує складність поняття «фінансова стійкість банківської системи» та суперечності щодо його визначення. Економічна література поки немає єдиного підходу до визначення поняття «фінансова стійкість банківської системи», що призводить до ототожнення його з іншими економічними категоріями та ускладнює аналіз чинників, що її визначають.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Концептуальні основи становлення і розвитку сучасної банківської системи України досліджували у своїх працях В.В. Вітлінський, О.Д. Вовчак, А.С. Гальчинський, О.В. Дзюблюк, А.О. Єпіфанов, Л.А. Ключко А.М. Мороз, М.І. Савлук, І.В. Салло, С.А. Циганов, Н.М. Шелудько та інші вчені. Вітчизняними науковцями було сформовано загальнонаукову основу та визначено основні підходи до дослідження проблеми забезпечення стійкості банківської системи. Дана проблематика і шляхи її вирішення знайшли своє відображення також в дослідженнях вчених О.В. Васюренка, В.М. Гейця, Г.Т. Карчевої, О.І. Кіреєва, С.М. Козьменка, О.М. Колодізева, В.Л. Кротюка, В.І. Лисицького, І.О. Лютого, Л.О. Примостки, М.Ф. Пуховкіної, Р.І. Тиркала та інших.

Мета статті полягає у авторському визначенні сутності поняття «фінансова стійкість банківської системи», а також дослідженні сучасних методичних підходів оцінювання фінансової стійкості банківської системи й обґрунтування перспектив їх використання в умовах фінансово-економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Для України, що інтегрується у світове співтовариство, чітко окреслилась потреба формування стійкої банківської системи. Отже, цілком очевидно, що нині оцінка фінансової стійкості банків є пріоритетним

завданням як державних органів, так і банків та комерційних організацій.

Стабільність банківської системи в загальному значенні слід розуміти як відсутність перешкод у її функціонуванні для того, щоб вона могла здійснювати роль фінансового посередника в економіці. Саме стабільність банківської системи є основою для прийняття раціональних рішень у сфері капіталовкладень та сприяє ефективній діяльності господарських суб'єктів [7]. Оскільки стабільність банківської системи визначає стабільність економічного середовища, в якому функціонує банк, то досягти цієї якісної характеристики неможливо без забезпечення стійкості окремих банків.

Під поняттям «фінансова стійкість банківської системи» ми розуміємо здатність банківської системи країни виконувати всі свої функції в повному обсязі, сприяючи при цьому підвищенню ефективності національної економіки загалом, та стабілізації гривні зокрема, під впливом зовнішніх шоків (форс-мажорних) ситуацій та внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Чинники, що визначають стабільність банківської системи можна розглядати як такі, що впливають на неї (включаючи об'єкти зовнішнього впливу) та такі, що засвідчують її (індикатори фінансової стабільності).

Зокрема, чинники порушення фінансової стійкості банківської системи у [2] запропоновано поділяти на 2 групи та 4 рівня в залежності від джерела виникнення шоків ситуацій. Фактори першої групи, що є екзогенними по відношенню до національної банківської системи, об'єднують: 1) фактори мегарівня (мають наднаціональне походження) та фактори макрорівня (обумовлені трансформаційними процесами в економічній системі країни та не пов'язані безпосередньо з функціонуванням банківської системи). Фактори другої групи, що є ендогенними по відношенню до національної банківської системи, включають: фактори мезорівня (обумовлені специфікою функціонування банківської системи, політикою центрального банку) та фактори макрорівня (обумовлені специфікою функціонування окремих банків).

Дослідник Довгань Ж. розуміє стійкість банківської системи як комплексне поняття, а тому розглядає її основні види, виокремлені за декількома ознаками: за оцінкою – реальна та потенційна; за величиною – постійна, змінювана; за

видом – фінансова, операційна, кадрова, ділова, організаційна тощо [3].

В умовах глобалізації світової економіки для моніторингу системних ризиків у фінансовій системі та банківському секторі Міжнародним валютним фондом було запропоновано систему «Індикаторів фінансової стабільності», що включає 12 основних та 28 рекомендованих індикаторів для наступних секторів: депозитних корпорацій (банків), інших фінансових корпорацій, нефінансових корпорацій, домашніх господарств, ринку ліквідності, ринку нерухомості [6].

В Україні координатором робіт з компіляції індикаторів фінансової стабільності визначено Національний банк України за погодженням з Державним комітетом статистики України та Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України. Наразі, відповідно до методології Міжнародного валютного фонду Національним банком України розраховуються та поширюються дані за 12 основними та 10 рекомендованими індикаторами фінансової стабільності банківського сектору.

Таким чином, компіляція та поширення Національним банком України індикаторів фінансової стабільності банківського сектору відповідно до методології Міжнародного валютного фонду сприятиме удосконаленню системи моніторингу фінансової стабільності банківського сектору, а саме: надасть можливість оцінювати виконання банківською системою основних функцій на макроекономічному рівні, ефективність банківської системи, а також її здатність протистояти дії внутрішніх і зовнішніх чинників.

Економічні нормативи були введені Національним банком України з метою забезпечення стабільної діяльності банків і своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності. Банки зобов'язані дотримуватись економічних нормативів, за порушення нормативів до банків застосовуються заходи впливу, оскільки це вважається порушенням банківського законодавства [1; 5].

Розрахунок економічних нормативів здійснюється відповідно до Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої Постановою № 315 Правління Національного банку України від 2 червня 2009 року з відповідними доповненнями [10].

Для одержання об'єктивних результатів про стан окремого банку та банківської системи в цілому, які б сприяли підвищенню ефективності банківської діяльності, потрібна комплексна діагностика або комплексний аналіз фінансової стійкості. У розв'язанні цієї проблеми корисним є підхід, запропонований Л.А.Клюско [8;9]. Комплексний аналіз проводиться за наступними етапами: уточнюються об'єкти, ціль і завдання аналізу, складається план аналітичної роботи; розробляється система різних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу; збирається необхідна інформація (перевіряється її точність, приводиться в порівняльний вид та ін.); фактичні результати порівнюються з показниками плану звітного періоду, фактичними даними минулих років (періодів), основними показниками банків-конкурентів тощо; зібрана інформація детально аналізується різними методами економічного аналізу фінансової стійкості; виявляються відхилення фактично отриманих результатів від планових або нормативних, а також причини цих відхилень і можливості їх усунення; на підставі результатів аналізу пропонуються рекомендації щодо вдосконалення управління активно-пасивними операціями.

Для проведення комплексного аналізу фінансової стійкості необхідно мати аналітичні матеріали, що дають змогу одержати достовірну, повну і всебічну інформацію про банк (фінансовий стан і результати діяльності).

Щоденний контроль здійснюється на підставі форми № 1Д «Баланс банку». Разом із щоденним балансом надається відповідна інформація за спеціальним файлом 42 для розрахунку економічних нормативів Н1, Н7, Н8, Н9, Н10 та Н11.

Щодекадний контроль проводиться за такими формами звітності: «Звіт про залишки коштів, що розміщені в інших банках»; «Звіт про структуру активів та пасивів за строками»; «Звіт про активні операції банків». Щодекади також надається відповідна інформація за спеціальними файлами 26 та А7 – для розрахунку економічних нормативів Н2, Н5, Н6.

Щомісячний контроль передбачає такі форми звітності: «Звіт про дотримання економічних нормативів»; «Звіт про класифіковані кредитні операції за формами власності»; «Звіт про формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями»; «Звіт про формування резерву на відшкодування можливих втрат

від дебіторської заборгованості»; «Звіт про формування резерву на відшкодування можливих збитків від операцій з цінними паперами»; «Звіт про формування резерву за простроченими та сумнівними до отримання нарахованими доходами за активними операціями банків»; «Інформація про врахування субординованого боргу до розрахунку капіталу банку»; «Інформація про заборгованість держави перед банком»; «Звіт про 20 найбільших кредиторів банку».

Квартальні форми звітності в частині дотримання нормативів обмежуються незначною кількістю документів: «Інформація про вклади фізичних осіб у банках»; «Звіт про афілійованих осіб банку»; «Звіт про 20 найбільших учасників банку».

Наявність кількох методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості, які використовуються в Україні, дає змогу поглибити уявлення про стан фінансової системи, але всі рішення щодо управління стабільністю приймаються за офіційно визнаною системою, яка ґрунтується на економічних нормативах і вимогах Базельського комітету. Слід відмітити, що оцінювання фінансової стійкості банківської системи фактично здійснюється не тільки за економічними нормативами та індикаторами фінансової стабільності. На оцінювання фінансового стану банків і банківської системи спрямована вся система розроблення, подання та аналізу статистичної і фінансової звітності. Величезні прямі і зворотні інформаційні потоки існують між банками та територіальними управліннями Національного банку України, між останніми та департаментами Національного банку, між банками та департаментами Національного банку України.

На наш погляд, комплексне оцінювання фінансової стабільності банківської системи повинно базуватись на дуальному підході:

- на мікро-рівні, а саме, здійснюватись кожним окремо взятим банком на основі застосування внутрішніх показників, які характеризують діяльність даного банку;

- на макро-рівні, застосування методики розрахунку економічних нормативів, яку затверджено НБУ (Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні).

Висновки

Перспективи підвищення рівня стійкості банківської системи України, на наш погляд, полягають

у організації системи оцінювання та моніторингу фінансової стійкості банківської системи (яка базується на дуальному підході, враховуючи мікро – та макро рівні) яка повинна поєднувати наступні підсистеми, такі як: оцінювання, попередження, подолання кризових явищ, сучасні стратегії реструктуризації та застосування нестандартних методів в управлінні топ-менеджментом банку.

Список використаних джерел

1. Вербенська В.М. Стійкість банківської системи в умовах лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами (на прикладі країн Центральної та Східної Європи) : автореф. дис... канд. екон. наук / В.М. Вербенська, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 20 с.

2. Довгань Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ж. М. Довгань. – Суми, 2012. – 21 с.

3. Довгань Ж. Узагальнення наукових засад дослідження стійкості банківської системи / Ж. Довгань. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Inek/2011_5/260.pdf

4. Жихор О.Б. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання в умовах кризи // Жихор О.Б., Троненко М.І., Медведєв Д.О. / Збірник тез IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Бізнес-адміністрування в умовах турбулентної економіки», 01–28 лютого 2018 року. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ojs.kname.edu.ua

5. Ильясов С.М. Устойчивость банковской системы: механизмы управления, региональные особенности // [Текст] / С.М. Ильясов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 345 с.

6. Індикатори фінансової стабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

7. Каменський А. Аналіз системи ризик-менеджменту в банках України / А. Каменський // Банківська справа. – 2005. – № 6 (66). – С. 10–19.

8. Ключко Л. А. Фінансова стійкість комерційного банку, методи її оцінки та зміцнення: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Л. А. Ключко. – К., 2002. – 17 с.

9. Ключко Л. А. Фінансова стійкість комерційного банку, методи її оцінки та зміцнення: дис.... канд. екон. наук: 08.04.01 / Ключко Лідія Антонівна ; Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. – К, 2002. – 222 с.

10. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою № 315 Правління Національного банку України від 2 червня 2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>

11. Попов А.О., Жихор О.Б. Сучасні підходи до оцінювання фінансової стійкості банків // Збірник тез доповідей XVI Міжнародна науково-практична конференція «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» 29 вересня 2017 року, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича. – К.: Логос, 2017. – С.57–60.

12. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник з грифом МОНУ / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.Б. Жихор. – К.: УБС НБУ, 2014. – 605 с.

13. Фінанси: курс для банкірів. Підручник. / За ред. Тридіда О.М., Жихор О.Б. – К.: УБС НБУ, 2012. – 507 с. (з грифом МОНУ)

14. Фінанси: курс для фінансистів. Підручник. / За ред. д.е.н., проф. Буряка П.Ю., д.е.н., проф. Жихор О.Б. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 528 с. (з грифом МОНУ)

І.В. СИДОРЕНКО,

магістр, власник компанії Well ATS

Інформаційна інфраструктура міжнародного фондового ринку

Інформаційна інфраструктура є однією з найважливіших складових загальної інфраструктури фінансових ринків, оскільки забезпечує доступність та прозорість інформації для усіх учасників ринку. Забезпеченість інвестора своєчасною та повною інформацією є найважливішою умовою вироблення успішної інвестиційної стратегії і тактики, формування якісного аналітичного прогнозу, вибору об'єкта інвестування, а також моменту купівлі та продажу конкретного цінного паперу. Відсутність інформації означає припинення функціонування і самого фінансового ринку.